

המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת לשון עברית

תקציר

קובץ זה מכיל פעילויות במסגרת שיעורי לשון עברית בבתי הספר העל יסודיים. הפעילויות מזמנות קריאה, כתיבה ודיון סביב מבצע "צוק איתן". הפעילויות מובאות כהצעה, שממנה יתכנן המורה שיעור המותאם לגיל תלמידיו ולרמת הכיתה, יחליט על התוצרים המצופים ועל דרכי ההערכה.

**בעקבות מבצע "צוק איתן"
פעילויות הוראה במסגרת
שיעורי עברית לבתי הספר
העל יסודיים**

מפמ"ר לשון עברית: תומר בוזמן

ייעוץ דידיקטי: ד"ר עליזה עמיר

אוגוסט 2014

אב, תשע"ד

תוכן עניינים

- 2..... מבוא
- 3..... פעילות 1 – כתיבה תיאורית
- 4..... פעילות 2 – צירופי מילים ומשמעויותיהם
- 6..... פעילות 3 – כתיבת טיעון בזיקה למקור מידע
- 7..... פעילות 4 – ניתוח טקסט חזותי- קריקטורות
- 8..... פעילות 5 – כתיבת תגובה לנמען איתי
- 9..... פעילות 6 – הלחימה במרחב הווירטואלי - כתיבת טיעון
- 10..... פעילות 7 – אוצר מילים ומשמעים - מילונות

מבוא

שנה"ל תשע"ה תיפתח בסימן המבצע "צוק איתן", אשר גם בעת כתיבת שורות אלה טרם הגיע לקצו. ברור לכול שכל אחד מתלמידינו יגיע לכיתה כשהוא נושא עמו חוויות לא פשוטות, לעתים קשות וטרגיות מקיף זה. אין לאף אחד מאתנו האפשרות לפתוח את השנה ללא התייחסות לנושא, ללא אפשרות לתלמידים לפרוק את אשר על לבם, לאוורר את רגשותיהם, לשאול שאלות ולהביע את תחושותיהם. לנו, המורים לעברית, יש פה ההזדמנות להשתמש כתמיד במיומנויות האורייניות, בקריאה ובכתיבה, הן ככלי והן כמטרה.

הפעילויות המוצעות בקובץ זה הן פעילויות העוסקות בעיקר במיומנויות של הבנת הנקרא והבעה בכתב. לצד הפעילויות המוצעות אנחנו בהחלט מעודדים עיסוק גם בהיבטים נוספים של השפה, כגון תורת הצורות וסמנטיקה סביב מילים שהיו שכיחות במבצע, כגון

- מנהרה, מנהור, חלל, פיר, בנק מטרות, כיפת ברזל
- מלחמה, לחימה, לוחמה, מבצע – ומה שביניהם.
טיל, רקטה – האם יש הבדל במשמעות?

שנדע ימים טובים ושלוים, שנזכה לבשורות טובות ושתהא שנת לימודים משמעותית.

צוות הפיקוח על הוראת הלשון העברית.

פעילות 1 – כתיבה תיאורית¹

א. היכנס לגלריית התמונות המוצגת באתר Ynet ובחר תמונה אחת.

<http://www.ynet.co.il/home/0,7340,L-11594,00.html>

העתק את התמונה לדף word או לחילופין הדפס אותה והדבק אותה במחברתך או בתיק העבודות.

ב. כתוב מדוע בחרת דווקא בתמונה זו?

ג. תאר את התמונה לפרטיה.

שים לב:

- האם בכתיבתך הצגת את הדמות, את האירוע, את המקום או את התופעה המצולמים?
- האם כללת פרטים המאפשרים קבלת תמונה ברורה של הדמות, האירוע, המקום, התופעה במידה כזאת שגם מי שלא ראה את התמונה יוכל לחזות בה בעיני רוחו?
- האם ארגנת את הדברים בצורה הגיונית לכידה ורציפה?
- האם הקול האישי שלך מובע בכתיבה: האם נתת מקום לפרשנות אישית שלך למשתקף מן הצילום?

למורה:

בציר האורייני מאפשרת הפעילות כתיבה תיאורית. אין צורך לכבול את התלמיד לתבנית כתיבה כלשהי, אך בהחלט רצוי לחשוף אותו לדרכים אשר תאפשרנה לו לתאר בצורה מקיפה ככל האפשר. בנוסף למטלת התיאור אפשר להתעכב על הפרשנות של התלמיד לסיטואציה המתוארת בתמונה. הדברים שיעלו בכתובים יוכלו לשמש שיחה בכיתה על המבצע ועל תחושות התלמידים בעקבותיו.

אפשרות לפעילות המשך:

הכיתה תחולק לקבוצות בנות 4-5 תלמידים. מבין התמונות של חברי הקבוצה, תצטרך להיבחר "תמונת המבצע" של כל קבוצה. לתמונה יתלווה טקסט שייכתב בידי חברי הקבוצה ובו הסבר מדוע נבחרה תמונה זאת.

¹ הפעילות מבוססת על הצעתם של תומר בוזמן וחגית אהרוני.

פעילות 2 – צירופי מילים ומשמעויותיהם²

קראו את הכתבה שלפניכם וענו על השאלות המופיעות אחרי הכתבה.

למה צוק איתן? / אמיר ברנט (8 ביולי 2014)

<http://www.dvarhamefarsem.co.il/?a=39430>

תמיד תוהים מה מקור השמות של המבצעים הצבאיים שלנו.. יש האומרים שהמחשב בוחר יש האומרים שהרמטכ"ל. לא נעים, אבל בחירת שם למבצע צבאי דומה מהרבה בחינות לכל תהליך naming אחר. צריך שם זכיר, על כן על פי רוב יהיה זה צירוף של שתי מילים שיוצרות לנו דימוי בראש "עמוד ענן" זו דרך אחת לעשות את זה, צירוף שמעלה ממעמקי שיעורי התנ"ך תמונה חזקה. ודרך אחרת ליצור דימוי חזק היא דווקא צירוף של שתי מילים שאינן מצטרפות באופן טבעי – "ענבי זעם".

שנית, חשוב מאוד שיהיה קל לאהוד יערי ורוני דניאל לגלגל את זה על הלשון אינספור פעמים, לכן "אזדרכת חורפית" למשל לא יהיה מומלץ. כדאי שהשם יהיה קל ל-"צילום" וקריאה במבט, מילים קצרות - "קשת בענן" – מה שמקל על העיתונים לכתוב "קשת בענן היום ה-8" באותיות קידוש לבנה.

למרות שישנה שמירה על החוקים הנ"ל, שימו לב לארבע מגמות שונות:

1. שמות כגון: "מבצע שלום הגליל" – הגליל בסכנה, אנחנו יוצאים להגן עליו, נסיים כשיהיה שלום בגליל. זאת אומרת שבתוך השם ישנה הסיבה שבגינה יצאנו למבצע והיעד הברור (והמדיד) לסיום המבצע (ע"ע מלחמת לבנון הראשונה)

2. שמות כגון: "אביב נעורים" "גשם ראשון" "קשת בענן" – שמות מעורפלים שנועדו "להקליל" ולשדר ביטחון. ראשית, דווקא בגלל שהשמות לכאורה מסתירים משהו, הם גורמים לנו להרגיש שיש למעלה מי שיודע הרבה ויודע גם מה לעשות. שנית לתת הרגשה שזה "like a walk in the park" בשביל צה"ל.

3. שמות כגון: "דין וחשבון" – שמות שנועדו להזין את הצורך של "העם" בנקמה, לתת הרגשה שהולכים להיכנס באמ-אמא שלהם. לא פעם הקופירייטר / ועדה משעשעים את עצמם גם עם ציניות שנועדה לשרת את האינטרס הזה: "מבצע הבאת ביכורים" "חורף חם" אפילו "עופרת יצוקה" – שילוב בין מילותיו של חיים נחמן ביאליק לרוח החג ורוח הקרב

4. והנה הגענו ל"צוק איתן" ואיתו אפשר לסכם את כל המסמך המצמרר הזה: שם קצר וקליט, יוצר דימוי בראש, יונית לוי יכולה להתפנק עליו בכיף, העיתונים והאינטרנט יכולים לחגוג גם הם. אין בשם סיבה ואין יעד מוגדר.. גם עכשיו כשכל העולם מסתכל מקרוב, שם נקמני או ציני זה לא רעיון שלאגר. אבל בשם הזה יש משהו אחר.. משהו נוסף. השם "צוק איתן" לראשונה כולל הנחייה לעורף ומבקש ממנו להוכיח איתנות. כאשר רוחו של העורף תיחלש והוא יגלגל על שפתיו "מבצע צוק איתן" הוא ייזכר שהוא צריך להחזיק מעמד.

ברשותכם,

² הפעילות מבוססת על הצעתה של עדה מאורי.

למרות שאני מרבה לחטוא בציניות, אני מבקש לחתום את הטור הזה בתפילה אמיתית לשלום. אמן.

הכותב הוא קופירייטר וקריאטיב פלנר בחברת המיתוג "עדלי אנד פרטנרס"
www.adlai-partners.com

שאלות

1. לפי הכותב, מה השיקולים לבחירת השמות למבצעים השונים?
2. לפניך שבעה צירופים:
עופרת יצוקה, עמוד ענן, נחל איתן, ענבי זעם, צוק איתן, חומת מגן, כיפת ברז
ציין לגבי כל צירוף אם הוא שם ותוארו או צירוף סמיכות.
3. חפש במילון את המילים "צוק" ו"איתן"
 - א. העתיקו את ההגדרות למחברותיכם.
 - ב. על פי ההגדרות מהי המשמעות של הצירוף "צוק איתן" בהתייחס למבצע?

פעילות 3 – כתיבת טיעון בזיקה למקור מידע³

הוכח שוב שההסברה הישראלית קורסת מול תמונות של ילדים הרוגים ובתי חולים הרוסים, וכי התקשורת העולמית מתעניינת בעיקר בטרגדיה שמתרחשת בתוך רצועת עזה ופחות בשגרת חייהם המעורערת של הישראלים. אבל המבחן האמיתי לתדמית שלנו הוא לאו דווקא מה שאומרים עלינו באו"ם או ב-CNN-אלא מה שחושבים עלינו מובילי דעת הקהל האמתיים בעולם. מבצע "צוק איתן" עורר הדים בעולם וזכה לתגובות מתנגדות ולתגובות תומכות. גם ידוענים (סלבס) מחו"ל ומהארץ הגיבו למבצע בציוצים בטוויטר.

שלב א - אישי

קרא את הידיעה [תמונת מצב: הסלבס בחו"ל מגיבים למבצע "צוק איתן" \(לחץ על הקישור\)](#) וחלץ נימוקים בעד ונגד מבצע "צוק איתן".

שלב ב - קבוצתי

בחרו ידוען אחד מקבוצת המתנגדים ואחד מקבוצת התומכים וכתבו להם תגובה על דבריהם. כתבו בהיקף של כשלוש מאות מילים.

למורה:

חשוב שהתלמידים יקפידו על ביסוס עמדותיהם על פי מידע הידוע להם ואשר מופיע באתרי החדשות השונים. בהתייחס לאופן הכתיבה, יש להקפיד על כתיבה מכבדת ולא פוגענית.

³ באדיבות תומר בוזמן וד"ר עליזה עמיר

פעילות 4 – ניתוח טקסט חזותי- קריקטורות⁴

לפניך קישור לקריקטורה של המאייר מישל קישקה:

<http://kichkahe.files.wordpress.com/2014/07/gaza-july-2014.jpg>

עיין בקריקטורה וענה במחברתך או בתיק העבודות על השאלות הבאות.

שלב א – אישי

1. מיהם המוען והנמען של קריקטורה זאת?
2. מהי מטרת הקריקטורה?
3. נסח את עמדת המוען ביחס למבצע "צוק איתן" כפי שאתה מבין אותה מהקריקטורה.
4. העלה על כתב את מחשבותיך בעקבות ההתבוננות בקריקטורה.

שלב ב – זוגות/ קבוצות

1. התחלקו לזוגות או לקבוצות. השוו בינכם את התשובות .
2. מה המסקנה העולה מן ההשוואה?
3. נסחו יחד ערך אנציקלופדי/ויקיפדי קצר על קריקטורה ומאפייניה. גלשו במרשתת (אינטרנט) ובחרו קריקטורה נוספת הקשורה למבצע "צוק איתן" נתחו אותה על פי המאפיינים שניסחתם יחד.

למורה:

באינטרנט אפשר למצוא קריקטורות נוספות שאוירו בתקופת המבצע, וכל מורה יוכל לבחור קריקטורה שונה מזאת המובאת בפעילות זאת. מהלך הפעילות נכון לכל קריקטורה.

⁴ באדיבות חגית אהרוני

פעילות 5 – כתיבת תגובה לנמען אמת⁵

קרא את הידיעה הבאה: תלמידי הכפר הירוק: מוותרים על החופש ומתגייסים להילחם באלימות המילולית ברשתות החברתיות.

בתחתית הידיעה תמצא מקום להוספת תגובה. הבע עמדתך כלפי היזמה וביחס ליכולת ההשפעה שלה על המאבק בשפה האלימה וההסתה ברשתות החברתיות. הקפד על כתיבה עניינית בשפה מכבדת.

⁵ באדיבות חגית אהרוני

פעילות 6 – הלחימה במרחב הווירטואלי - כתיבת טיעון⁶

לפניכם חלק מכתבה שפורסמה ב 21.7.14

אי אפשר לצנזר את ווטסאפ

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4547490,00.html>

רשת המסרים המידיים מתמלאת במידע אמתי ובשמועות שאין דרך לעצור, למעט לרסן את עצמנו, אומרים מומחים. וגם: עלייה של 1,000 אחוזים בניסיונות לפרוץ לאתרים ישראלים

פורסם: [ynet](http://www.ynet.co.il) 21.07.14, 13:15

הלחימה הנוכחית מתקיימת גם במרחב הווירטואלי, בכמה זירות. בשירות ווטסאפ רצות הודעות על המבצע, לעתים עם מידע שגוי, לעתים עם מידע מאומת אך שלא נמסר עדיין למשפחות. חברת הכנסת עליזה לביא, ומנכ"לית איגוד האינטרנט הישראלי דינה באר, אומרת בראיון ל-ynet כי צנזורה וניסיונות טכניים לגלות את המקורות אינם הפתרון, אלא ריסון ואיפוק של שולחי ההודעות.

1. הסבר מהו המרחב הווירטואלי.
2. האם נחשפת למידע שהועבר על אודות המלחמה במרחב הווירטואלי (רשתות חברתיות כמו: פייסבוק, טוויטר, בלוגים, טמבלר וכו'). מה היה תוכן מידע זה? מה הייתה תגובתך למידע זה?
3. יש הטוענים בעקבות "צוק איתן" כי יש להגדיר כללי התנהגות במרחב הווירטואלי וכי לא הכול מותר. הבע עמדתך ביחס לטענה זו ונמקה.

⁶ באדיבות יעל גז וחגיית אהרוני

פעילות 7 – אוצר מילים ומשמעים - מילונות⁷

הפעילות כוללת:

- **מבחינה לשונית:** בדיקה מילונית של מילים- הרחבת אוצר מילים ומערכת הצורות
 - **מבחינת ההבעה בכתב:** כתיבת טיעון (נימוקים ונימוקי נגד והפרכתם)
 - **מבחינה חברתית-לימודית:** למידת עמיתים ועבודת צוות
 - **רפלקציה (משוב עצמי) ככלי לקידום ידע**
- הערה:** בהצעה לקט של שאלות רבות. כל מורה יוכל לבחור את השאלות בהתאם לרמת הכיתה ויכולת התלמידים. אין צורך לעסוק בכל השאלות. אפשר לבחור בהן כהכנה למפגש או כשיעורי בית.

שלב א – אישי: שליפת ידע קודם/השערות

הערה: להלן לקט שאלות לבחירת המורה או התלמידים.

1. מהם הפירושים האפשריים שאתם מכירים, מהידע האישי שלכם לשתי המילים: "צוק", "איתן"?
2. חפשו במילון את הפירושים השונים לשני השמות.
3. מדוע, לדעתכם, נבחר דווקא שם זה? מהם המסרים המועברים באמצעות בחירה בצירוף זה כשם למבצע צבאי?
4. חיפוש באינטרנט:
א. חפשו באינטרנט מידע על צוקים בארץ ובעולם וסכמו את המידע שרכשתם.
א. לאור המידע שרכשתם, האם נראה לכם שהבחירה בשם המצבע הצבאי "צוק איתן" מוצדקת? נמקו.
5. התבנית "צוק" נושאת משמעויות שונות בשל הניקוד השונה: צוק לעומת צוק
א. מתי משתמשים בכל אחת מצורות הניקוד?
ב. באילו מקרים נשתמש ב"צוק" ובאילו מקרים נשתמש ב"צוק"? (אפשר להיעזר במילון)
ג. באילו מקרים לא נשתמש אף פעם באחת המילים הללו? הציגו דוגמאות.
ד. חברו 2 משפטים ושבצו בהם את כל אחת מהמילים הללו.
ה. לאיזה משתי התבניות "צוק" מתאימה המילה "מצוקה"? נמקו.

⁷ באדיבות ד"ר דבורה הרפז

6. אחד התלמידים טען ש"איתן" הוא שם עצם, משום שהוא יכול לשמש כשם עצם פרטי. מה תשיבו לטענה זו?
7. כתבו את עמדתכם לגבי הבחירה בשם "צוק איתן" כשם למבצע צבאי.
8. א. בעברית: כרית- כר קטן, כפית-כף קטנה.
האם "צוקית" היא צוק קטן? חפשו באינטרנט מהי "צוקית"? נסו להסביר את הבחירה בשמה באמצעות המידע שתקבלו.
- ב. האם תוכלו להציג דוגמאות נוספות להיווצרות מילים בדרך דומה?
9. הרחבה:
- א. שאלו את הורכם על אופן בחירת השמות במשפחה.
- ב. חפשו באינטרנט טקסט המתאר כיצד בוחרים שמות. השוו את המידע שמצאתם לזה שקיבלתם מהורכם.
- ג. חבירה למורה לספרות: אפשר לקרוא את השיר של זלדה "לכל איש יש שם"

שלב ב - קבוצתי

קראו את הטקסט:

"במחקר שערכה ד"ר דליה גבריאלי-נורי מאוניברסיטת בר-אילן בשנת 2010 סביב השמות הצה"ליים למבצעים ולכלי נשק, היא סקרה 239 שמות צה"ליים במהלכם בדקה את מקורות ההשראה לשמות ואת המטרות הגלויות והסמויות של השמות הללו. הנחת המחקר שלה הייתה כי השמות הללו אינם מקריים וכי ישנה מחשבה מאחורי כל שם ושם שכזה וכפועל יוצא גם מטרה גלויה וסמויה.

בבדיקתה, מצאה ד"ר גבריאלי-נורי כי שליש מהשמות שואבים את ההשראה מעולם הטבע, כמו מבצע "קשת בענן", שליש מהשמות עושים שימוש בעולם המושגים התנכ"י, כמו מבצע שלמה, והשליש הנוותר הוא השילוב בין שניהם, כמו "עמוד ענן". (מתוך: "איך בוחרים שמות למבצעים", אבי אליהו, פז"מ, 18.11.12)

- א. האם השם "צוק איתן" מתאים להסברים שבטקסט? נמקו תשובתכם.
- ב. נסחו הסבר קצר לשם "צוק איתן", ואשר יתאים לאופי הטקסט. כך שאפשר יהיה לשבץ אותו כדוגמה לדברים.

סיכום - משוב עצמי/רפלקציה

1. מה למדתי באמצעות הפעילות?
2. תארו/י בטקסט קצר מהי הרגשתך לאחר הפעילות?
3. אילו שינויים היית עורך בפעילות? נמק.
4. תארו/י בקצרה לחברה/ה של נכח/ה בכיתה את הפעילות שהתקיימה.